

СУТНІСТЬ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВTHE CONTENT OF ACCOUNTING AND CONTROL SUPPLY
OF MANAGEMENT OF ENTERPRISES BUSINESS ACTIVITIES

У статті досліджено сутність та значення обліково-контрольного забезпечення управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання. Визначено системоутворюючі елементи обліково-контрольного забезпечення, що впливають на формування якісної облікової інформації, для прийняття управлінських рішень у процесі діяльності підприємств.

Ключові слова: система управління, управлінські рішення, бухгалтерський облік, аналіз, контроль, обліково-контрольне забезпечення.

В статье исследованы сущность и значение учетно-контрольного обеспечения управления деятельностью предприятий в современных условиях хозяйствования. Определены системообразующие элементы учетно-контрольного обеспечения,

влияющие на формирование качественной учетной информации, для принятия управленческих решений в процессе деятельности предприятий.

Ключевые слова: система управления, управленческие решения, бухгалтерский учет, анализ, контроль, учетно-контрольное обеспечение.

The article studies the essence and significance of the accounting and control supplying of the management enterprises in the modern conditions. The system-forming elements of accounting and control equipment are determined that influence on the formation of qualitative accounting information for making managerial decisions in the process of enterprise activity.

Key words: management system, management decisions, accounting, analysis, control, accounting and control supplying.

УДК 657.221

Засадний Б.А.

к.е.н., доцент,
докторант кафедри обліку та аудиту
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Сучасні інтеграційні процеси у сфері міжнародних економічних відносин зумовлюють необхідність перманентних змін у системі управління діяльністю суб'єктів господарювання для збереження конкурентних переваг та досягнення високих фінансових результатів. Прийняття ефективних управлінських рішень відбувається на основі якісної економічної інформації, забезпечення якої є результатом процесів обліку, аналізу і контролю діяльності підприємств. Аналіз підходів учених до трактування обліково-контрольного забезпечення та необхідність уточнення його сутності й виокремлення системоутворюючих складників у сучасних умовах управління діяльністю підприємств визначають актуальність та мету дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням визначення сутності обліково-контрольного забезпечення управління діяльності підприємств приділяють значну увагу вітчизняні та зарубіжні науковці. Зокрема, окремі аспекти наведеної проблеми знайшли відповідне відображення в наукових дослідженнях таких учених, як В.В. Вольська, Т.М. Безродна, Р.П. Юзва, І.Ю. Предко, Т.А. Гоголь Л.О. Волощук та ін. Разом із тим залишається невирішеною проблема однозначного трактування сутності обліково-контрольного забезпечення управління діяльністю підприємств та визначення складових елементів, які сприяють формуванню якісної облікової інформації для прийняття управлінських рішень.

Постановка завдання. Метою статті є ідентифікація складників системи управління та визначення сутності та значення обліково-контрольного забезпечення прийняття управлінських рішень

для ефективного управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Необхідність в управлінні виникла зі створенням людської цивілізації і притаманна всім суспільно-економічним формам організації діяльності людини. Управління як самостійна діяльність існує протягом усієї історії розвитку людського суспільства. Необхідність в управлінні виникла тоді, коли з'явилася нагальна потреба у суспільній праці. Генезис управління розпочався кілька тисячоліть тому. Перші згадки про управління як цілеспрямований процес впливу суб'єкта на об'єкт для досягнення певної мети вказуються у літописах найдавніших цивілізацій людства.

Управління як загальна функція складних організованих систем спрямоване на досягнення належного стану в самій системі та в навколишньому середовищі. Коли йдеться про управління, виокремлюють такі поняття:

- суб'єкт (керуюча система), який здійснює управління;
- об'єкт управління, станом якого потрібно керувати;
- система управління, що складається із сукупності взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктами;
- мета управління – запланований стан, динаміка та характер поведінки об'єкта в результаті управління.

Організація ефективної системи управління діяльністю підприємств завжди залишатиметься об'єктом дискусій та наукових досліджень. Перманентне прагнення до змін у системі управління діяльністю суб'єктів господарювання, засноване на повазі до національних духовних цінностей,

яскраво продемонстровано у вислові одного з найвизначніших підприємців Японії С. Хонди: «Той, хто є керівником організації, повинен перш за все зробити своє управління всебічно обґрунтованим. Це означає, що він повинен чудово розуміти цілі діяльності своєї організації, обґрунтовувати її політику і створювати плани щодо досягнення поставлених завдань так, щоб його підлеглі працювали з усвідомленням власної гідності й отримували від роботи задоволення. Для того щоб виробити такий спосіб мислення, який би підштовхував підлеглих до досягнення поставлених цілей у будь-яких умовах, управлінець повинен володіти теоретично сильною і практично застосовуваною концепцією управління» [1].

В основу управління підприємствами, організаціями та установами покладено економічне та соціальне управління. Особлива система управління підприємствами в умовах ринку отримала назву менеджменту. Отже, менеджмент слід розглядати як різновид управління. Термін «менеджмент», як правило, використовують, коли йдеться про управління підприємствами, організаціями, метою діяльності яких є отримання прибутку.

У вітчизняній економічній літературі також немає однозначної позиції щодо трактування поняття «менеджмент». Це є закономірним, оскільки автори розглядають це поняття і його сутність виходячи зі своїх позицій, професійного досвіду та відношення до науки. Здійснивши аналіз підходів до трактування поняття «менеджмент», можна дійти висновку про те, що здебільшого вчені розглядають його з двох позицій: по-перше, як науку про управління людським потенціалом на підприємствах та організаціях; по-друге, як сукупність принципів, методів, форм та прийомів управління діяльністю підприємств для досягнення визначених поточних та стратегічних цілей.

Із позиції формування національної економічної науки вважаємо за доцільне використовувати термін «управління» як процес впливу та контролю суб'єкта на об'єкт за допомогою принципів, функцій та методів для вирішення визначених завдань, що сприятимуть досягненню цілей управління. Процес управління передбачає узгоджені дії, які забезпечують досягнення загальної мети або виконання окремих завдань, що стоять перед підприємством. Виходячи із цього, на будь-якому підприємстві в системі управління завжди присутні суб'єкт та об'єкт управління, які за допомогою взаємозв'язку об'єднуються в єдине ціле. Кожен із них має певну самостійність і власне призначення. Суб'єктами управління, як правило, виступають дирекція, менеджери та інформаційні підрозділи, що забезпечують роботу адміністративно-управлінського апарату. Кінцевим продуктом суб'єкта управління є управлінські рішення, які приймаються на основі інформації та передаються

для виконання об'єктом управління. Суб'єктом управління ухвалюються управлінські рішення як результат аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування та вибору альтернативи з багатьох варіантів досягнення визначеної мети. Залежно від напрямку завдань, що необхідно виконати для досягнення мети діяльності підприємства, об'єктами управління можуть бути трудові, матеріальні або фінансові ресурси. Насамперед об'єктом управління мають стати людські аспекти організації, які виявляються у кадровому складі, стилі, звичках працівників, цінностях організації. Саме людський потенціал є основним і групує навколо себе решту характеристик організації.

Взаємодія та взаємозв'язок між суб'єктом та об'єктом у системі управління відбувається за допомогою інформації, яка є результатом процесу обліку, аналізу і контролю (рис. 1).

Інформація (усна чи записана на різних носіях) виступає основою будь-якої комунікації. Вимоги до інформації на різних стадіях процесу управління неоднакові. Зокрема, велике значення під час визначення цілей мають обсяг інформації, її наукова і технічна новизна, повнота. Під час оцінки результатів діяльності підприємства дуже важливо правильно структурувати інформацію, що забезпечить можливість використання системного підходу до аналізу таких результатів. Своєчасність, достовірність, повнота та можливість автоматизованого опрацювання інформації має велике значення під час розроблення та прийняття управлінських рішень у процесі діяльності підприємства. Формування повної, правдивої та достовірної інформації про діяльність підприємств, установ та організацій є основним завданням бухгалтерського обліку. Така інформація необхідна внутрішнім користувачам: керівникам, засновникам, учасникам та працівникам підприємства, а також зовнішнім: інвесторам, кредиторам, постачальникам та ін.

Важливість обліку, аналізу і контролю як окремих функцій управління полягає у забезпеченні якісною інформацією управлінців про результати минулих, поточних та майбутніх операцій та подій у діяльності підприємства. При цьому дуже часто в наукових працях дослідників можна зустріти таке поняття, як «обліково-аналітичне забезпечення», у трактуванні якого немає однозначної позиції. На думку В.В. Вольської, обліково-аналітичне забезпечення являє собою сукупність процесу збору, підготовки, реєстрації та зведення облікової інформації підприємств залежно від законодавчо встановленої системи ведення обліку і проведеного на основі цієї інформації глибокого аналізу із застосуванням певних методів та прийомів. Обліково-аналітичне забезпечення дає змогу ефективно реалізувати основні функції управління: бухгалтерський облік і звітність, контроль і регулювання, аналіз і планування, що являють собою процес безперервних,

Система управління підприємством

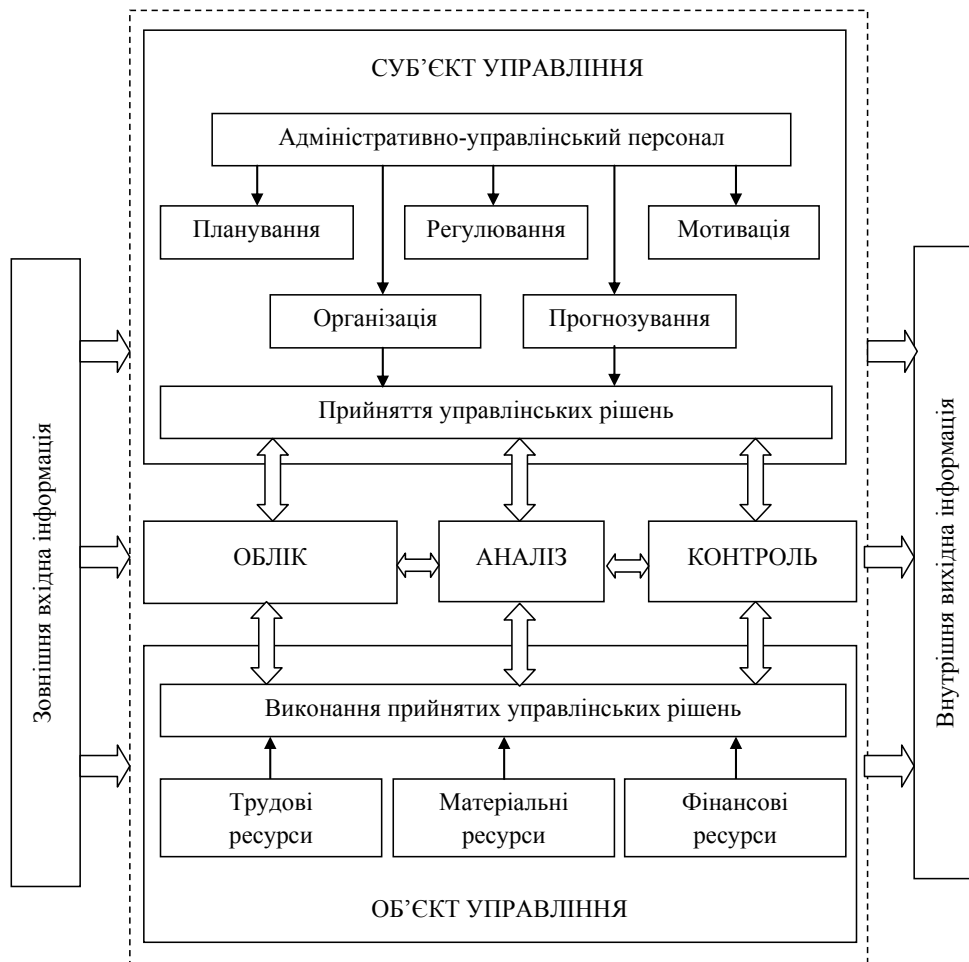

Рис. 1. Взаємодія суб'єкта та об'єкта у системи управління підприємством

взаємопов'язаних дій, які утворюють замкнутий цикл управління [2]. Т.М. Безродна вважає, що обліково-аналітичне забезпечення – це процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості. Термін «забезпечення» означає виконання, гарантування здійснення процесу постачання обліково-аналітичної інформації системі управління. До цього поняття має включатися комплекс дій із підготовки обліково-аналітичної інформації, тобто процес її підготовки [3]. Своєю чергою, Р.П. Юзва притримується думки про те, що обліково-аналітичне забезпечення управління – це сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних в обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації на узагальнюючу згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним, технічним та ергономічним забезпеченням [4].

На протипагу вищезазначеним авторам І.Ю. Предко розглядає обліково-контрольне забез-

печення як сукупність процесів фіксації та методів оброблення фактів господарської діяльності, створення масиву даних про господарську діяльність підприємства, а також використання методів узагальнення даних обліку у внутрішній та зовнішній звітності, які підлягають перевірці на достовірність за допомогою методів контролю, а потім обробленню за допомогою методів економічного аналізу, на основі чого приймаються управлінські рішення [5].

Таким чином, слід зазначити, що найчастіше в наукових працях використовується термін «обліково-аналітичне забезпечення», але також використовується термін «обліково-контрольне забезпечення». Часто відбувається отождоження цих термінів, проте вважаємо, що існує суттєва різниця у структурі та складових елементах. Обліково-контрольне забезпечення слід трактувати як сукупність облікових, аналітичних та контрольних процесів у рамках інформаційної системи підприємства, спрямованих на забезпечення інформаційних потреб користувачів для досягнення відпо-

відних цілей в управлінні діяльністю підприємств. Складові елементи обліково-контрольного забезпечення та їх взаємозв'язок у процесі управління діяльністю підприємств подано на рис. 2.

До суб'єктів обліково-контрольного забезпечення належать:

- особи, котрі здійснюють збір, обробку та підготовку інформації для прийняття управлінських рішень (обліковий персонал);
- особи, котрі здійснюють аналіз та контроль інформації (аналітично-контрольний персонал);
- особи, котрі розробляють проекти альтернативних управлінських рішень (управлінський персонал нижчих рівнів системи управління);
- особи, котрі здійснюють вибір найефективніших управлінських рішень (управлінський персонал середніх та вищих рівнів системи управління);
- інвестори, кредитори, контрагенти тощо (зовнішні користувачі).

Оптимальність обсягу інформації обліково-контрольного забезпечення полягає у визначенні достатнього рівня обсягу інформації, необхідного суб'єктам для використання у рамках виконання функціональних обов'язків. Під час визначення оптимального обсягу інформації для прийняття

управлінських рішень слушно взяти до уваги думку Т.А. Гоголь про те, що недостатній рівень інформації призводить до зростання ризику прийняття економічно необґрунтованих управлінських рішень, неоптимального використання внутрішніх резервів підприємства, зростання ризику підприємницької діяльності, недооцінки рівня попиту і пропозиції на ринку товарів і послуг та ін. Занадто великий обсяг облікової та аналітичної інформації може призвести до неможливості опрацювання всієї інформації, зниження ймовірності оцінки найбільш доцільної та достовірної інформації, прийняття помилкових управлінських рішень [6, с. 28].

Враховуючи вищезазначене, визначення рівня обсягу інформації обліково-контрольного забезпечення слід здійснювати з урахуванням таких чинників, як:

- структура підприємства та обсяг діяльності;
- кількісний та якісний склад обліково-аналітичного та контрольного персоналу;
- інформаційні потреби користувачів;
- рівень деталізації інформації обліково-контрольного забезпечення;
- періодичність подання інформації.

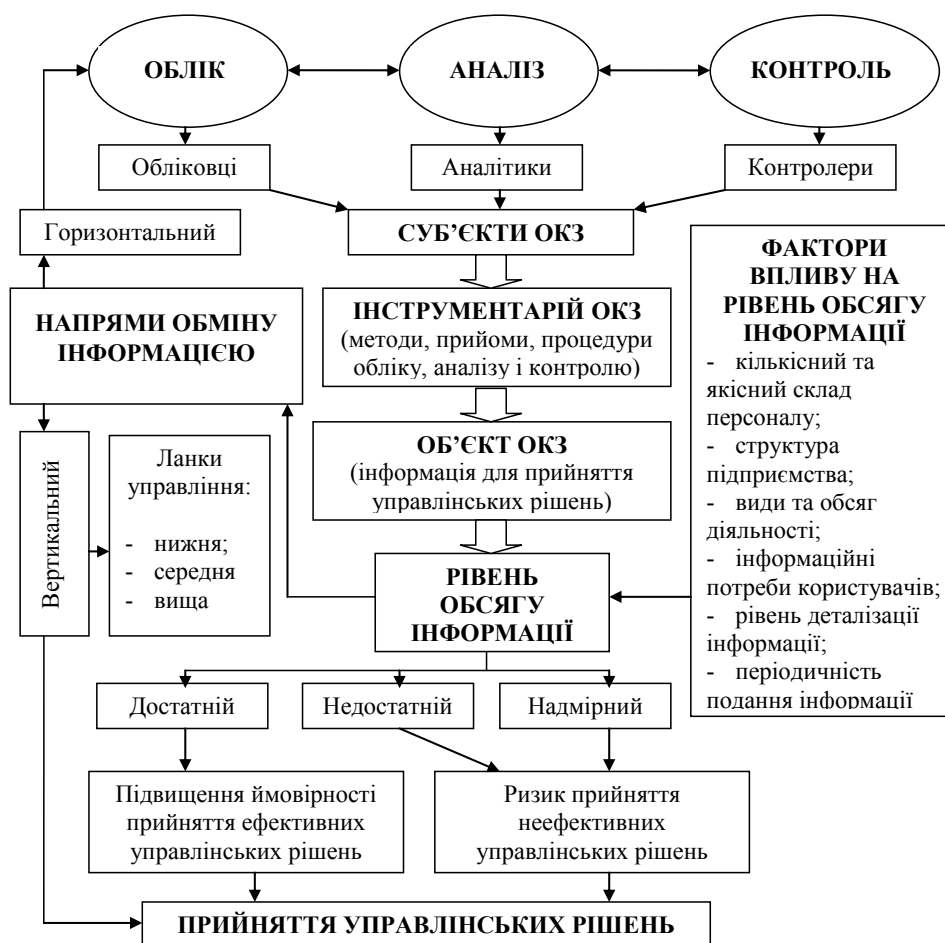

Рис. 2. Складові елементи обліково-контрольного забезпечення управління діяльністю підприємств

Структуру інформаційних потоків обліково-контрольного забезпечення слід розглядати як сукупність напрямів, способів та форм передачі обліково-аналітичної інформації між суб'єктами. Під час розроблення структури інформаційних потоків обліково-контрольного забезпечення необхідно брати до уваги:

- розмір підприємства;
- обсяг діяльності;
- оптимальний рівень обсягу інформації.

Структура інформаційних потоків обліково-контрольного забезпечення включає горизонтальний та вертикальний напрями обміну інформацією. Горизонтальний напрям передбачає обмін інформацією між суб'єктами обліково-контрольного забезпечення, які здійснюють збір, обробку, групування, узагальнення та контроль обліково-аналітичної інформації. Після завершення генерування та обміну обліково-аналітичної інформації по горизонталі для її використання за призначенням здійснюється перехід до обміну інформацією за вертикальним напрямом. Інформаційні потоки за вертикальним напрямом передбачають обмін інформацією між окремими ланками структури управління підприємством. При цьому вважаємо за доцільне виокремлювати прості та складні (багаторівневі) інформаційні потоки, вибір яких під час обміну інформацією буде залежати від наявності різної кількості управлінських рівнів у системі управління підприємством.

Окремим елементом обліково-контрольного забезпечення слід виділяти його інструментарій як сукупність облікових, аналітичних та контрольних методів, прийомів та процедур збору, обробки, узагальнення, аналізу та контролю обліково-аналітичної інформації та передачі її користувачам для прийняття управлінських рішень.

Висновки з проведеного дослідження. Обліково-контрольне забезпечення слід розглядати як результат роботи системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Аналіз як складник системи інформаційного забезпечення відсутній серед функцій управління діяльністю підприємства, однак є невід'ємним елементом процесу підготовки облікової інформації для прийняття управлінських рішень. Аналітичність є однією з функцій обліку, оскільки надає обліковій інформації системність та впорядкованість, а також зручність використання під час формування проектів рішень. При цьому важливим аспектом виступає якість облікової інформації, яку можна досягнути за допомогою внутрішньогосподарського контролю. Із цієї позиції обліково-аналітичне забезпечення можна розглядати як таке, у якому відсутній елемент контролю. Це свідчить про те, що обліково-контрольне забезпечення є ширшим поняттям, оскільки охоплює основні етапи формування облікової інформації: облік, аналіз та контроль.

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алфорд Х., Нотон М. Менеджмент, когда вера имеет значение; пер. с англ. О. Живица, Ю. Щербина. Киев: Кайрос, 2003. 356 с.
2. Вольська В.В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств. Проблеми теорії та методології обліку, контролю і аналізу. 2012. № 3(24). С. 83–88.
3. Гоголь Т.А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу: монографія. Чернігів: Лозовий В.М., 2014. 384 с.
4. Безродна Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття. URL: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/523/8/bezrodna.pdf>.
5. Предко І.Ю. Особливості функціонування обліково-контрольного забезпечення діяльності підприємств в Україні. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2015. № 2. С. 148–155.
6. Юзва Р.П. Обліково-аналітична система – інформаційне забезпечення управління підприємством. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/oblikovo-analitichna-sistema-informaciyne-zabezpechennya-upravlinnya-pidpriemstvom.html>.
7. Волощук Л.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства. Праці Одеського політехнічного університету. 2011. № 2(36). С. 329–334.

REFERENCES:

1. Alford H., Noton M. (2003) Management, kogda vera emeet zhnenie [Management, when faith matters]. Kyiv: Kayros. (in Russian).
2. Volska V.V. (2012) Metodychni pidhody do oblikovo-analitychnoho zabezpechennya audytu upravlinskojdiyalitynosti ahrarnykh pidpryemstv [Methodical approaches to accounting and analytical support and audit of management activity of agrarian enterprises]. Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis, vol. 3, pp. 83-88
3. Gogol T.A. (2014) Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya pidpryemstv maloho biznesu [Accounting and analytical support for the management of small businesses]. Chernigiv: Lozovyi V.M.
4. Bezrodna T.M. Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya pidpryemstvom: vyznachennya sutnosti ponyattya [Accounting and analytical support for enterprise management: the definition of the essence of the concept]. Available at: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/523/8/bezrodna.pdf>
5. Predko I.Y. (2015) Osoblyvosti funktsionuvannya oblikovo-kontrolnoho zabezpechennya diyalitynosti pidpryemstv v Ukraini [Features of the operation of accounting and control of the activity of enterprises in Ukraine]. Accounting, analysis and audit: problems of theory, methodology, organization, vol. 2, pp. 148-155.
6. Yuzva R.P. Oblikovo-analitychna sistema – informatsijne zabezpechennya upravlinnya pidpryemstvom [Accounting and analytical system – information support for enterprise management]. Available at: <http://>

magazine.faaf.org.ua/oblikovo-analitichna-sistema-informaciyne-zabezpechennya-upravlinnya-pidpriemstvom.html
7. Voloshchuk L.O. (2011) Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya innovatsijnym rozvyt-

kom pidpryemstva [Accounting and analytical support for the management of innovative development of the enterprise]. Works of the Odessa Polytechnic University, vol. 2(36), pp. 329-334.

Zasadnyi B.A.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student at Department of Accounting and Auditing,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

THE CONTENT OF ACCOUNTING AND CONTROL SUPPLY OF MANAGEMENT OF ENTERPRISES BUSINESS ACTIVITIES

Modern integration processes in the field of international economic relations necessitate permanent changes in the management system of business entities in order to maintain competitive advantages and achieve high financial results. Adoption of effective management decisions is based on qualitative economic information, which is the result of the processes of accounting, analysis and control of enterprises' activities. The analysis of approaches of scientists to the interpretation of accounting and control provision and the need to clarify its essence and the separation of the system-forming components in the current conditions of business management determines the topicality of the article.

The purpose of the article is to identify components of the management system and to determine the essence and significance of the accounting and control supplying for the adoption of management decisions in order to effectively manage activities of enterprises in modern economic conditions.

In the article, there are used methods of comparing, classifying, and systematizing approaches to the interpretation of the essence of economic categories and concepts.

The result of the research is the author's interpretation of the definition "accounting and control supplying" as a set of accounting, analytical, and control processes within the information system of the enterprise, aimed at ensuring the information needs of users to achieve relevant goals in the management of enterprises. There are determined the constituent elements of the accounting and control supplying and their interrelation in the process of management of the activity of enterprises: subjects (accountants, analysts, controllers), tools (methods, techniques, procedures of accounting, analysis and control), object (information for making managerial decisions), directions of information exchange, level of information volume, and factors of influence on the volume of information.